

hele deres mægtige autoritet gaaet ind for kong Frederiks politik.

Vi kan ikke paa grundlag af det foreliggende materiale afgøre, om denne forklaring er den rigtige; andet end hypotese er og kan det ikke blive. Men enten relationen nu betyder, at rigsraadet selv har givet ordre til brevets udstedelse eller kun, at rigsraadet fuldt ud har været enig med kongen om udstedelsen af forordningen, saa laa det i kongens, og dermed kancelliets, interesse at faa dette fastslaaet i selve brevet. Enhver, der var inde i datidens administrationsforhold, vilde forstaa, hvad denne relation betød. Adelen vilde være mere tilbøjelig til at lyde brevet, naar det skyldtes deres egen repræsentation, deres egne klassefæller.

II.

Christian II's Vinterfelttog i Viglen 1532.

AF

GOTTFRIED WENTZ

Faa Afsnit af Nordens Historie er i Stand til at fængsle Historikeren som den sidste Unionskonges Liv og Skæbne¹. Navnlig hans Forsøg paa over Norge at tilbageerobre sine tabte Riger staar for os i et Skær af Eventyrets Romantik². Det var et vovelig Foretagende, der ikke alene skulde ende med at kuld-kaste hans dristige Planer, men blive Begyndelsen til det livs-varige Fangenskab, som skyldtes Modstandernes Tillidsbrud³.

¹ Bricka i sin Anmeldelse af Heises Disputats om Christian II i Norge (Hist. Tidsskr. 4. R. VII 115).

² Sml. den populære malende Fremstilling hos L. Daae: Historiske Skildringer. Udg. af Selsk. f. Folkeoplysningens Fremme (Kria. 1873) 81—117.

³ Ved Overenskomst af 2. Juli 1532 mellem Kong Christian og Anfø-

Enhver, som beskæftiger sig med Kilderne til denne Ekspedition, vil finde, at de er i allerhøjeste Grad sparsomme. Man kan derfor ikke undres over, at historiske Fremstillinger nøjes med at skildre Felttogets Forløb i store Træk. Særlig savnes der autentiske Beretninger om Christians Togt fra Oslo Syd paa gennem Vigen mod Halland¹. For Tiden mellem Træfningen ved Nylösen og Christians Tilbagetog til Oslo over Uddevalla kendes der kun 2 Breve fra Exkongen, det ene dateret 19. Februar fra Lillehammar og stilet til Ærkebiskop Olaf af Trondhjem², det andet dateret 21. Februar fra Uddevalla og stilet til Biskop Johann Reff i Oslo³; begge skildrer de Krigssituationen i de lyseste Farver.

erne for de dansk-hanseatiske Tropper blev der lovet Kongen frit Lejde til Danmark for at forhandle med sin Farbroder Kong Frederik I. Kun en Maaned senere lukkede Sonderborgs Porte sig bagved den fangne Exkonge. Det er tvivlsomt, om man allerede i Norge ved Overenskomstens Besegling har tænkt paa Forræderi eller om Planen først er bleven udklækket i København. Jeg benytter Lejligheden til paa dette Sted at gøre opmærksom paa en hidtil upaaagtet Udtalelse, fremsat af Lübecks Borgmester Jochim Gercken paa Hanseforbundsdagen i Lübeck under Særforhandlinger mellem Lübeck og de vendiske Östersøsteder den 24. Juli 1535. Den findes kun i den ene af de mig bekendte 8 Receshaandskrifter, nemlig den Brunsvigske. Borgmesteren minder om «welcher gestalt her Christiern in Norwegen gefencklick genamen und dat tor sulven tidt bespraken, wenner her Christiern vorwart were, men alsdan darumme wolde tosamende kamen, umme ferner to handelen, wo eth darmit to holden». I Gerckens Erindring staar det altsaa, som om Forræderiet allerede var aftalt i Norge.

¹ Felttoget i Vigen behandles udførligst af A. Heise: *Kristiern den Anden i Norge og hans Fængsling* (1877) 33—35, sml. ogsaa den korte Omtale i et ældre Arbejde af Iver Hesselberg: *Christian den Anden i Norge* (Samlinger til det norske Folks Sprog og Historie II (Kria. 1833) 24), ligeledes de tilsvarende Steder i større Arbejder som Dietrich Schäfer: *Geschichte von Dänemark IV* (Gotha 1893) 181 f., Emil Hildebrand: *Sveriges Historia till våra dagar IV* (Stockh. 1920) 189 f.

² *Konung Gustaf den Förstes Registratur*, utg. af Kgl. Riks-Arkivet genom Victor Granlund (i det flg. citeret som KGReg.) VIII (Stockh. 1883) 359 f.

³ Breve til Oplysning af Norges Historie i Aaret 1532. Ved Gr. F. Lundh, med Anm. af J. Chr. Berg i *Samlinger til det norske Folks Sprog og Historie II* 220 f.

Fra Modpartens Side har man hidtil savnet en tilsvarende Fremstilling af de militære Operationer, der foranledigede Kong Christians Tilbagetog. Ved mine Arkivstudier til den 4. Serie af Hanserecesserne stødte jeg paa en Beretning paa et Sted, hvor man ikke kunde vente at finde slige Efterretninger. I Strassburgs Byarkiv blandt Akter til de Hamborgske Fredsforhandlinger i November 1535 mellem Christian III's holstenske Raader og Lübecks og de vendiske Østersøsteders Udsendinge¹ findes en tysk Oversættelse af en indgaaende Beretning, som to Førere af de danske Forsvarstropper Truid Ulfstand og Axel Ugerup den 20. Februar har sendt Kong Frederik af Danmark fra Nylösen². Foruden en Efterskrift, der beretter om nogle forudgaaende Begivenheder, indeholder Skrivelsen en temmelig udførlig Skildring af den militære Situation efter Træfningen ved Nylösen. Det lønner sig med denne Beretning som Supplement til det øvrige Kildemateriale at følge Felttogets Forløb i Enkelthederne.

Først et kort Tilbageblik over de foregaaende Begivenheder. Christian II havde i Slutningen af Oktober 1531 forladt Nederlandene med en anselig Flaade paa ca. 25—30 Skibe, der havde højtregnet 6—7000 Landsknægte ombord. Afsejlingen foregik saa sent hen paa Aaret, at man maatte regne med haarde Efteraarsstorme, men til Gengæld kunde haabe at overraske Fjenden; et Moment, der i høj Grad maatte begunstige det heldige Udfald. Kongens Betragtning var forsaavidt rigtig nok, som Modparten paa dette Tidspunkt ikke mere regnede med et Angreb. Det er ogsaa vanskeligt at sige, hvorledes Ekspeditionen var forløbet, hvis Overfarten var gaaet glat. Imidlertid kom Flaaden i Skagerak ind i en voldsom Storm, som splittede den fuldstændig og for en stor Del ødelagde den. Skibene, som slap ud af Stormen, søgte Ly ved Vigens Kyst. Medens en Del samledes sammen af Kongens Befalingsmænd, ilede Christian Nordpaa for endelig den 10. November, svækket af en ny Storm, at naa det svagt befæ-

¹ Sml. Georg Waitz: Lübeck unter Jürgen Wullenwever und die europäische Politik III (Berlin 1856) 130—133, 452—454.

² Se Bilag S. 53.

stede Akershus¹, hvis Kommandant Mogens Henriksen Gyldenstjerne blev fuldkommen overrasket.

Dietrich Schäfer har i sin *Danmarks Historie* levende skildret, hvorledes Kongen ved sin ubesluttsomme og modstridende Adfærd forspildte Foretagendets heldige Udfald. Eftersom næsten hele det norske Rige straks sluttede sig til sin Arvekonge, var der endnu adskillige Muligheder tilbage. Men der blev intet alvorligt foretaget. Kongen bortødslede den kostbare Tid med indrepolitiske Forhandlinger² og i Stedet for at indtage Akershus med Vaaben i Haand³, sluttede han en Vaabenstilstand med Gyldenstjerne, der skulde vare indtil Midfaste⁴. Efter at have sendt en temmelig stor Styrke i Forvejen, som det den 13. December ved et raskt Angreb lykkedes at indtage Fæstningen Karlsborg⁵, satte Kongen sig først i Bevægelse i Begyndelsen af Januar, idet han efterlod en lille Observationspost foran Akershus. Hans Plan var at trække de splittede Troppeafdelinger til sig og med den samlede Styrke at gaa frem gennem Vigen og

¹ Ankomstdagen og Skibenes Antal meddeles efter § 14 i Beretningen. Ifølge Heise (13) ankom Kongen med 4 Skibe til Oslofjorden den 8. November. Schäfer (179) nævner 9. November som Ankomstdagen til Akershus.

² Ang. de indrepolitiske Forhold fra Christian II's Flugt til Frederik I's Død sml. den indgaaende Skildring af C. Paludan-Müller: *Grevens Fejde*, II (Kbh. 1854) 1—42.

³ I en Skrivelse til Danzig af 25. Dec. 1531 meddeler Kong Frederik, »das unser vheinde, konig Kristiern, in unserm reich zu Norwegen ankomen ist und sich daselbst für zwey unser heuser Aggershuesen und Bahuesen gelegert, aber dero keins, weniger noch anders, wiewol er zwene sturm daran versucht und dieselbigen mit abbruch und schaden verlorn, biesher nit gewonnen hat« (Paul Simson: *Danziger Inventar 1531—1591*, München und Leipzig 1913, 6, Nr. 77). Der kan dog vel kun være Tale om Smaafægtninger; overfor et alvorligt Angreb af Kongens Overmagt havde Slottet næppe kunnet klare sig. (Schäfer 179 f.)

⁴ 1531, 23. Nov. (sml. Heise 23, Schäfer 180).

⁵ Heise 32. Iflg. Tegell (Jeg har kun haft Adgang til den forkortede Udgave): *Breviarium Gustavianum*, thet är: Ett kort Utthogh af K. Gustaffz den Förstes Historia ... af Erich Jörensön Tegell 1622 ... kortteligen extraherat ... aff Christopher L. Grubb (Linköping 1671) blev Angrebet paa Karlsborg foretaget af de Tropper, der ved Stormen var blevet forslaaet til Vigens Kust.

Halland for at aabne Krigen i Skaane og Sjælland, hvor han kunde regne med en handlekraftig Understøttelse fra Landbefolkningens Side.

Fæstningen Bohus, den norske Grænseborg mod Sverige, der laa paa en Ø i Götaelv lige foran Elvens Deling i sine to Udmundinger, spærrede Vejen mod Syd til Vestergötlands smalle Kyststrækning, som adskilte det norske Vigen¹ fra det danske Halland. Det maatte derfor blive Kongens første Opgave at erobre Bohus². Uden at møde Modstand naaede han i Slutningen af Januarmaaned frem til Götaelven³, hvor hans Hovedstyrke allerede siden Begyndelsen af Maanedens var samlet ved Kungelf lige overfor Bohus ved Flodens nordlige Udmunding⁴. Skønt Kongen disponerede over ca. 4500 Mand, foretog han heller ikke nu noget Angreb, men indledede atter de af ham saa yndede Forhaninger, der strandede paa Kommandanten Klaus Bildes faste Modstand.

Kongens tøvende Holdning kom Fjenden til Gode og satte ham i Stand til uforstyrret at træffe sine Foranstaltninger. De svenske og danske⁵ Forsvarstropper samledes i Nylösen (den

¹ Vigen var ganske vist bleven delvis erobret af Gustav Vasa i 1523 og lagt ind under Sverige, men i Traktaten af 7. August 1530 blev det fastsat, at Landskabet efter 6 Aars Forløb skulde genforenes med Norge.

² Tidligere Forsøg paa at erobre Bohus fra de Tropper, der siden midt i November laa for Anker i Marstrand, var ikke lykkedes (sml. S. 45 Note 1, Tegel 154).

³ «[Christian] nam also alle die anderen stedecken in der Wicksiede in» (Pastor Reimar Kocks lybske Kronik, Afskrift i Staatsarkivet i Lübeck, og Bergenfareren Hans Reckemanns Kronik i Staats- und Universitätsbibliothek i Hamburg).

⁴ Heise 31, Note 1, mener, at Kong Christian først kan være afrejst 9. Januar. Den 17. er han i Vigen og først den 25. nærmer han sig Kungelf (smstds. 33). Men Kong Gustavs Brev til den danske Rigsraad af 10. Januar meddeler: «Haffve wij nu fåt bref och tiende, at for:ne konung Christiern är komen med sin ganska makt j Kongelle och acter göre angrip antingen på Bahus eller Nylösze och sedhan up åth landit, hvart han kan» (KReg. VIII, 4).

⁵ Tegel 158 bebrejder Danskerne Skodesløshed under Forsvaret: «Men the Danske ginge långsambligen ther medh om. Doch sände the seent om:sijder allenast en fähnika knechter til Lödese under en höfwidzman be:t junker Willem, the Swenska til undsättningh, som lijkwäl intet utbrättade

nuværende Gamlestaden ca. 4 km Nordvest for Göteborg i Floddeltaet mellem Götaelv og Säfvne-Å¹). Herfra rykkede de frem til Undsætning af det belejrede Bohus². I Nærheden af Kungelf indledes Slaget³. Christian sejrede og trængte Fjenden tilbage gennem Hisingen til Nylösen. Fastelavnssøndag den 11. Februar mødtes Modstanderne til en ny Kamp ved Nylösen, hvor Kong Christian atter blev Sejrherr⁴, men vistnok led saa store Tab, at han ikke turde angribe selve Stedet⁵.

Her begynder den af mig fundne Beretning af 20. Februar, som skildrer Begivenhederne efter Slaget.

De Danske og Svenske søgte at svække Christian — der synes at være blevet i Nærheden af Nylösen — ved natlige Overfald, hvorfor han trak sig længere tilbage paa svensk Omraade for

emoot fienden, uthan gick strax tilbakar». Sml. Heise 37, som nævner Junker Wilken (Steding?). I Ulfstands og Ugerups Beretning omtales denne Landsknægtehovding slet ikke.

¹ I de historiske Beretninger forveksles Nylösen hyppigt med Lödöse (ved Götaelv, 20 km Nordost for Kungelf). Den rigtige Stedsbestemmelse findes allerede i Samlinger til det norske Folks Sprog og Historie I (Kria. 1833) 336, Note 2.

² Iflg. Kong Christians Breve til Bisperne (jvf. ovenfor S. 43, Noter 2—3) deltog baade Svenske og Danske i dette Angreb. Tegel (159) taler kun om svensk Kavalleri, det samme gør Arild Hvitfeld (Danmarckis Rigis Kronicke II, 1353). I KGReg. VIII 359 betegner Udgiveren i en Fodnote Kong Christians Meddelelse som urigtig og hævder, at det udelukkende var Svenskerne, der deltog i Fægtningerne ved Kungelf og Nylösen. Landsknægtesangeren Meinert von Hamme nævner ogsaa kun Svenskerne ved Nylösen (Rochus Freiherr von Liliencron: Die historischen Volkslieder der Deutschen vom 13. bis 16. Jahrhundert IV, Leipzig 1869, 46). Iflg. § 1 i vor Beretning har Danskerne i hvert Fald deltaget ved Nylösen.

³ Tegels Stedangivelse: »emillan stoore Elfwen och en lijten rinnande Åa, som intet war tillfrusen» (159) er ikke meget bevendt.

⁴ Efter Modtagelsen af Beretningen om Slaget ved Nylösen paalagde Kong Gustav de svenske Befalingsmænd for Fremtiden ikke at inklade sig letsindigt i nye Skærmydsler og undgaa unødigt Tab af Mennesker og Dyr. Denne Skrivelse er dateret Stockholm 22. Februar 1532 (KGReg. VIII, 39); den kan dog først være kommet til Nylösen, efter at Kong Christian havde begivet sig paa Vej til Oslo.

⁵ Hvitfeld 1353 mener, at Frygten for Baghold havde afholdt Kongen fra at angribe selve Stedet.

der at forhandle med Bønderne om Hjælp. Dette Tilbagetog er det vel, som Tegel¹ tænker paa i sin Notits om, at Christian for at opnaa bedre Provianteringsmuligheder flyttede sin Lejr til Skeplanda². Det lykkedes dog Modstanderne at lægge saa mange Hindringer i Vejen for Tilførslerne, at Kongen maatte trække sig tilbage over Götaelven og slaa Lejr i Kungelf.

Selvom disse Begivenheder ifølge Beretningens §§ 1—2 har fundet Sted i Løbet af ca. en Uge, kan i Virkeligheden, af Hensyn til Tidsbestemmelsen af de derpaa følgende Tildragelser, kun Dagene fra 12.—15. Februar komme i Betragtning. Man maa derfor antage en vis Unøjagtighed i Beretningen og gaa ud fra, at de svensk-danske Aktioner, som i §§ 1—2 skildres som følgende efter hinanden, faktisk for en stor Del skete samtidig.

Vi maa antage, at Kongens Tilbagetog fra Skeplanda Kirke til Kungelf fandt Sted den 15. Februar³. Endnu før han naaede sit Maal, satte Fjenden Ild paa Stedet. Kongen vilde derefter slaa Lejr paa aaben Mark udfør Bohus, men Landsknægtene, som i Forvejen var forbitrede over den daarlige Forplejning og de udeblevne Lønninger, vægrede sig ved at bo i aaben Lejr i den strenge Vintertid (§ 2). Kongen havde saaledes ingen anden Udvej end at frafalde sin Plan og besluttede at indkvartere Tropperne i Uddevalla. Samtidig søgte han Forstærkning hos det tjenstdygtige Mandskab ombord i de Skibe, som laa for Anker i Marstrands Havn. Paa Vejen til Hovedhæren kom disse Hjælpetropper i Kamp med Fjenden og mistede 20 Mand (§ 9).

Afstanden fra Kungelf til Uddevalla er ca. 60 km. Paa Vejen derhen gik Tropperne to Gange i Nattekvarter. Da de — formodentlig den 17. Februar — var naaet frem til en Mil fra Uddevalla, saa de ogsaa dette nye Tillflugtssted gaa op i Luer. Fjenden, der gennem Spejdere var underrettet om Marschens Maal, havde givet en dansk-svensk Eskadron Ordre til at sætte Ild

¹ Tegel 159: »Sedan rychte kong Christiern ther ifrå up med sitt läger til Skiplanda för bättre profwianteringh skull för sitt folck«.

² 20 km Nordost for Kungelf, 5 km Ost for Götaelf.

³ Heise 34 lader Kongen staa foran Skeplanda Kirke den 18. Februar; det er umuligt.

paa Byen. Christian vendte straks om, da han frygtede for at støde paa en større Hær i Nærheden af Uddavalla, og trak sig tilbage til Svanesundet, den smalle Fjord mellem Fastlandet og Øen Orust; det kom her til et Sammenstød mellem hans Tropper og de fjendtlige Eskadroner (§ 3).

Kong Christian havde i Løbet af de sidste to Uger lidt betydelige Tab. Fanger fortalte, at to af de stærkeste Landsknægtefænniker var næsten tilintetgjort. Fjenden vurderede paa dette Tidspunkt Kongens Hær til kun 2000 Mand¹. Det skal ifølge Fangers Beretning have været Kongens Hensigt at redde sig over paa Øen Orust, hvad der lyder meget troligt. Han var her i Ly for de stadige fjendtlige Rytterangreb, der udmarvede hans Kræfter (§ 6).

Planen kom dog ikke til Udførelse, idet Kongen drog Syd paa langsmed Sundet henimod Ödsmål. Dateringen af hans førnævnte Brev til Ærkebiskop Olaf viser, at han den 19. Februar stod i Lillehammar, der ligger i umiddelbar Nærhed af Ödsmål². Han er sikkert først ankommet hertil samme Dag, thi de i § 4 i Beretningen skildrede Begivenheder maa være foregaaet om Natten imellem den 18. og 19. Februar. Den 18. om Eftermiddagen var danske Befalingsmænd og deres Rytteri tilligemed en svensk Eskadron under Kommando af Rigsraad Birger Nilsson³ draget ud for at opsøge Fjenden. Efter lang Tids Søgen i forskellige Byer og Landsbyer overraskede de en Fortrop, angreb og paaførte den et Tab paa 200 Mand. Det lykkedes Kongens Folk

¹ Samme Tal angiver Tegel 159 ved Ankomsten til Oslo. Kong Gustav derimod vurderer Fjendens Hærstyrke til 4500 Mand endnu den 25. Februar (KGreg. VIII 45). Han lader dog ikke til at være underrettet om Christians Tab i Midten af Maaneden. Først 13. Marts taler han om Fjendens store Tab ved Nylösen (smstds. 57).

² Litle-Hammer stedfæstes i Registret til KGreg. VIII, utvivlsomt galt, som Walla paa Øen Tjörn. Det drejer sig — efter hvad Institutet för ortsnamns- och dialektforskning vid Göteborgs högskola velvilligst har meddelt mig — om en Gaard Lillehammar i Sognet Ödsmål ved Halsefjord.

³ Iflg. Meddelelse fra det svenske Rigsarkiv i Stockholm synes Rigsraad Birger Nilsson Grips Deltagelse i disse Fægtninger ikke at være kendt andetsteds fra.

at forskanse sig i en befæstet Gaard, som Fjenden maatte opgive at fordrive dem fra. Ved at stikke Ild paa et af Gaardens Huse opnaaede han kun at alarmere andre af Kongens Afdelinger. Kampen, som derpaa udviklede sig, lader til at have været ganske ublodig. Danskerne paastod, at de kun havde een saaret. Om Tab paa Christians Side hører man intet.

De dansk-svenske Eskadroner havde oprindelig til Hensigt at holde sig i Fjendens Nærhed for at iagttage hans Bevægelser. Men paa Grund af svigtende Provianteringsmuligheder maatte Planen opgives. Eskadronerne naaede om Aftenen den 19. Februar Solberga og var d. 20. tilbage i Nylösen (§ 5).

Fra Lillehammar skriver Kong Christian 19. Februar til Ærkebisp Olaf, at han agter at slaa Lejr i Viggen for senere paa ny at angribe Fjenden¹. Men allerede d. 21. er han atter i Uddevalla og meddeler herfra Biskop Reff, at han har til Hensigt med en Del af sine Tropper at vende tilbage til Oslo for at undsætte Akershus².

Natten mellem 20. og 21. Januar var der nemlig indtruffet et Skib fra Danmark med en Undsætning paa 40 Mand, hvad der havde foranlediget Gyldenstjerne til at opsigte Vaabenstandsoverenskomsten med Kong Christian. Biskop Reff havde i Breve af 25. Januar og 1. Februar underrettet Kongen om den forandrede Stilling og foreholdt ham Nødvendigheden af en Storm paa Fæstningen³. Heises Antagelse, at Efterretningen om Gyldenstjernes Undsætning først naaede Kongen i Uddevalla, er allerede bleven draget i Tvivl af Schäfer⁴. Formodentlig har Kongen allerede faaet Meddelelse derom inden Slaget ved Nylösen, men til at begynde med betragtet Undsætningen af Akershus som uvæsentlig. Endnu i Svarskrivelsen til Biskoppen gaar han let hen over Sagen. Da Kongens Beslutninger ogsaa før havde

¹ »Oc acthe wij nu at slå wortt leyger i Wygen en tiid lang og siden giffve os emodt wore fiende igen«.

² »Wij achte nu strax med guds hielp att giffve oss self ther op met eth tall folk ether till unsetning oc gøre en ende med same Mogens Gjillenstjerne.«

³ Heise 41, Note 1.

⁴ Schäfer 182, Note 1.

været ret svingende, behøver man ikke at lede efter en særlig Foranledning til, at han allerede Dagen efter opgiver den i Brevet omtalte Plan at forblive i Vigen og beslutter at ile til Oslo. Den sidste Uges Begivenheder havde tilmed vist, at Fjenden var i Stand til at forhindre enhver Fremtrængen mod Syd. De utilfredse Lejesvende har vel heller ikke været forhippet paa at opholde sig længere i den ugæstfri Egn. Kun 100 Landsknægte lod man blive tilbage til Værn for Skibene. Hele den øvrige Hær førte Kong Christian i Etapper nordpaa. I Nylösen synes hans Tilbagetog allerede at være kendt den 20. Februar (§ 13).

Endnu forinden de danske Officerer havde faaet Nys om Tilbagetøget, havde de under Henvisning til Isforholdene i Marstrands Havn tilraadet Kong Frederik at foretage et Flaadeangreb paa Modstanderens svagt beskyttede Skibe (§§ 9—10). Som bekendt forpassedes Tiden ved det Smøleri, hvormed man i København udrustede en Flaade, der skulde møde Skibene i Marstrand. Paa Vejen til Oslo blev de imidlertid 21. Marts indhentet udfør Tønsberg og kapret af den dansk-hanseatiske Flaade¹.

De militære Operationer blev paa begge Sider sinkede ved Forplejningsvanskelighederne i det snedækte Land. Det fremgaar af vor Beretning, at enkelte Troppeafdelinger i Nylösen i 8—10 Dage hverken havde faaet Brød eller Øl. En Tønde Havre, hvis den i det hele taget var til at opdrive, betaltes med 4 Mark. Da de dansk-svenske Eskadroner fulgte efter Kong Christians Fortrop langs Svanesundet, fandtes der den 19. Februar i 40 Landsbyer overhovedet intet spiseligt (§ 5). De danske Officerer var da ogsaa bange for, at de ikke vilde kunne klare sig ret meget længere i Nylösen, da de siden deres Ankomst til Landet ikke havde faaet nogensomhelst Levnedsmidler fra Svenskerne. En Del af de svenske Tropper forlod paa deres Side Nylösen d. 20. Februar (§ 7). Kong Christian var ikke bedre stedd. De Forraad, der havde været ombord paa de 5—6 Skibe i Marstrand, maa formentlig være sluppet op. Et tomastet Skib, der 6. Februar ankom til Marstrand — formodentlig fra Holland — med 200 Landsknægte, Klæder, Vin og Levnedsmidler ombord, var saa uheldig

¹ Schäfer 182 f.

at støde paa et Skær ved Indlobet til Havnen og forsvinde i Bølgerne. Kun 4 Mand reddede sig i Land. De blev opsnappet af Fjenden og sendt som Fanger til København (§ 13).

Medens Kong Christians Hær næsten udelukkende bestod af Infanteri, havde Fjenden hovedsagelig Kavalleri, som ganske vist havde større Bevægelsesfrihed, men dog ikke formaaede at foretage afgørende Indhug paa Modstanderen, som i den bjergrige Egn kunde finde Stillinger, der praktisk talt var uindtagelige. Den danske Beretning er klar over denne Vanskelighed og fremhæver, at selv 10.000 Ryttere ikke vilde formaa noget imod Kong Christians Stilling ved Lillehammar (§ 11); lignende Udtalelser findes senere i Kong Gustav af Sveriges Skrivelse til Grev Johann von Hoya¹.

Kong Christian omtaler i Brevene til Bisperne kun de to Træfninger ved Kungelf og Nylösen, som han fremstiller som afgørende Sejre. Senere vil han ikke have mærket noget til fjendtlige Operationer, bortset fra, at nogle faa syge Landsknægte, der var blevet noget tilbage, var blevet fanget af fjendtlige Ryttere². De danske Officerers Beretning, hvis Sandfærdighed der ikke er Grund til at drage i Tvivl, viser, hvor urigtig Kongens Fremstilling af Krigssituationen er.

Tegel beretter, at Gustav Vasa beklagede sig hos Kong Frederik over Danskernes Skødesløshed. Imod Aftale³ var de kun mødt med een Fænnike Landsknægte og havde ikke opereret sammen med Svenskerne, hvorved en fuldstændig Tilintetgørelse af Kong Christians Styrke var bleven umulig-

¹ »Och hvar wij hadhem haft någhot mera fotfolk, så hadhe thenna feyde nu haft en ända, forty wij hadhe rezeghetygh nogh. Men the kunde ikke komma j manglingen med, ty ath knecterne icke willa giffva sigh til sådana platzer, ther hesterna kunde någhot gangn göra, utan wilde ju stedze wara på theris fordell« (Brev af 25. Marts, KGReg. VIII 62).

² »Siden thend tiid haffve wij inthet fornummet, at the wilde komme till oss igen, uden hvor the kunde offverkomme nogne aff wore siuge knechte, som icke kunde følge hobben, them ride the effther« etc. (Brev af 19. Februar sml. S. 43, Note 2).

³ Nylösen, 21. August 1528. (L. Laursen: Danmark—Norges Traktater I 1907, 77 ff.).

gjort¹. Ifølge de danske Officerers Beretning til Kong Frederik synes denne Beskyldning uretfærdig. En saadan Skrivelse findes da heller ikke anført i Kong Gustavs Registratur. Gustav Vasa har tværtimod, fuldt tilfreds med Resultatet, i et Brev af 21. Marts underrettet Kong Frederik om Christians flugtlignende Tilbage- tog². Berettigelsen af en Bebrejdelse for utilstrækkelig dansk Krigshjælp maa derefter med god Grund drages i Tvivl.

BILAG.

Troid Ulfstand und Axel Ugerup berichten [an König Friedrich I von Dänemark] über die militärischen Operationen der schwedisch-dänischen Verteidigungstruppen gegen den Exkönig Christian II. Nylösen, [15]32, Febr. 20. [Stadtarchiv Strassburg i Els., AA 455. Nedertysk Oversættelse af den tabte danske Original.]

1. Unse underdenige vorplichte treuwe denste sin juwen gnaden und hochmechticheit alle tidt thovoren. Hochgebarne furste, gnediger her! Wy vogen juwer gnaden hoghmechticheit underdanigen tho weten, dat nu am vorgangen sondage³ achte dage, also wy dat schermutzelnt mit ko:Christierns volcke alhir vor Nylosen⁴ helden. So hebbe wy alle tidt darna etliken dach und nacht einhundert edder twehundert uthgemaket, de dar stedes sin by em gewesen, und alle nacht van sinem summen edder hupen etlike nacht 10, 20, etlike nacht mer, so wy eme gantz vele afgegrepen und geslagen hebben.

2. Darna legerde he sick in dat erste 3 nacht in dat ryke tho Sweden und wolde dar mit den Swedeschen buren und gemenheit dingen und handelen. So were wy also umme en heruth im ringe, dat eme garnichtes togevorth wart. So toch he wedder aver de

¹ Tegel 160; noget lignende fortæller Heise (37), Danskerne havde senere faaet mange onde Ord af Kong Gustav, »fordi de intet havde gjort, men vare løbne med Skamme«.

² Kong Christian skulde være saa svækket, at han »en ganska ringa makt igen haflver, och är så komen på fluctena, at han ey weeth, hvart han sigh wende skal« (KReg. VIII 59).

³ 11. Febr.

⁴ Den nuværende Gamlestaden, ca. 4 km Nordvest for Göteborg mellem Götaelf og Säfve-Å.

gjort¹. Ifølge de danske Officerers Beretning til Kong Frederik synes denne Beskyldning uretfærdig. En saadan Skrivelse findes da heller ikke anført i Kong Gustavs Registratur. Gustav Vasa har tværtimod, fuldt tilfreds med Resultatet, i et Brev af 21. Marts underrettet Kong Frederik om Christians flugtlignende Tilbage- tog². Berettigelsen af en Bebrejdelse for utilstrækkelig dansk Krigshjælp maa derefter med god Grund drages i Tvivl.

BILAG.

Troid Ulfstand und Axel Ugerup berichten [an König Friedrich I von Dänemark] über die militärischen Operationen der schwedisch-dänischen Verteidigungstruppen gegen den Exkönig Christian II. Nylösen, [15]32, Febr. 20. [Stadtarchiv Strassburg i Els., AA 455. Nedertysk Oversættelse af den tabte danske Original.]

1. Unse underdenige vorplichte treuwe denste sin juwen gnaden und hochmechticheit alle tidt thovoren. Hochgebarne furste, gnediger her! Wy vogen juwer gnaden hoghmechticheit underdanigen tho weten, dat nu am vorgangen sondage³ achte dage, also wy dat schermutzelnt mit ko:Christierns volcke alhir vor Nylosen⁴ helden. So hebbe wy alle tidt darna etliken dach und nacht einhundert edder twehundert uthgemaket, de dar stedes sin by em gewesen, und alle nacht van sinem summen edder hupen etlike nacht 10, 20, etlike nacht mer, so wy eme gantz vele afgegrepen und geslagen hebben.

2. Darna legerde he sick in dat erste 3 nacht in dat ryke tho Sweden und wolde dar mit den Swedeschen buren und gemenheit dingen und handelen. So were wy also umme en heruth im ringe, dat eme garnichtes togevorth wart. So toch he wedder aver de

¹ Tegel 160; noget lignende fortæller Heise (37), Danskerne havde senere faaet mange onde Ord af Kong Gustav, »fordi de intet havde gjort, men vare løbne med Skamme«.

² Kong Christian skulde være saa svækket, at han »en ganska ringa makt igen haflver, och är så komen på fluctena, at han ey weeth, hvart han sigh wende skal« (KReg. VIII 59).

³ 11. Febr.

⁴ Den nuværende Gamlestaden, ca. 4 km Nordvest for Göteborg mellem Götaelf og Säfve-Å.

Elve¹ vor Bahusz² und wolde sick wedder vor Kongeel³ gelegert hebben. Do was Kongeel uthgebrent. So helt he mit sinen lantz-knechten gemein und begerde, dat se ere leger up dat velt vor Bahusz slan scholden. Alszdenne trotzeden se em, dat se solck in dessem harden und swaren winter nicht don konden, und wolden ere besoldinge und betalinge hebben; und he scholde se voren in ein ander leger, dar se beer und kost bekamen konden, edder se wolden einen andern herren soken. Do antwerde he en, he wolde mit en in ein ander leger theen, dar se kost und ere betalinge erlangen scholden.

3. So kregte wy einen kuntschopper darvan, dat he wolde na Odewaltdt⁴ und slan dar sin leger. Und toch so in dat negeste karspel, harde und negest by Bahusz, und de ander nacht in ein ander karspel. Und wolde sick szo behelpen de eine nacht na der andern, beth dat he tho Odewalt kamen konde. So vorordende und geve wy dartho einhundert Densch und einhundert van den Swedeschen haveluden und befalen en, dat se al, wat se konden, gelick na Odewalt riden scholden. Also nu ko:Christiern up eine mile na by Odewalt gekamen, so brenden unse havelude de stadt af, und ko:Christiern stunt sulvest und sach idt an, dat de stadt brende, und krech ein allarm, dat wy aldar mit unser gantzer macht wesen scholden vor em. So toch he wedder thorugge na dem Swanesundt⁵, und unse volk hebben mit em ein groth regimenth gehat. Wy weten avers nicht, wo idt togegan is, er unse volck wedder tho husz kumt.

4. Gistern nacht⁶ reden wy beiden sulvest uth mit alle den Denschen, de wy hir by uns hedden, und heren Byr Nylsz⁷ mit uns mit 100 perden und sochten in allen steden und dorpen recht umme ko:Christierns leger her. Dar fogede uns got ein groth gelucke tho, sodat wy by etlike sinem volcke quemen und slogen und grepen dar twehundert lantzknechte und 24. Und desulven kregen dar vor uns einen hof in, dar konde wy se nicht van krigen, er wy dat husz mit vure anstickeden. Hadde uns dat vur nicht so groten schaden gedan und alle man wach gemaket, so wolde wy

¹ Götaelf.

² Bohus. Ruinerne af Fæstningen findes endnu paa en O i Götaelf.

³ Kungelf, ogsaa Kongelf. By ved Götaelv, Göteborg Län.

⁴ Uddevalla, By ved Wrangelycka Byfjord, Göteborg Län.

⁵ Den smalle Fjord mellem Orust östra härad og Fräkne härad, som ikke mere er anført paa de nyere Kort, men hvis Navn er bevaret i Gaarden Swanesund (2 km Sydost for Langelanda) ved Fjordens vestlige Bred.

⁶ 18. Febr.

⁷ Birger Nilsson Grip, friherre till Vinäs (ca. 1490—1565), oprindelig Tilhænger af Christian II, men siden 1524 paa Gustav Vasas Side, Rigsraad 1531.

ko:Christiern ein ander und beter gastebeth togerichtet hebben. Wy hedden desulve nacht so ein groth schermutzelnt, also jemant weth, hir in langen tiden gescheen mach sin. Men wy kregen nicht einen serigen vinger edder jennigen schaden darvan up einen witten, sunder ein van den unsen wort dorch dat been geschaten.

5. So wolde wy uns up in dat landt by ko:Christiern gelegert hebben und sochten vertich dorper umme und konden dar nicht sovele vinden, also einer in sine munt steken mochte, noch kost edder ber. So worde wy genodiget, wedder na Nylosen tho reisende und quemen hir up den avent¹ tho Szalszeborch². Unde unse volck und perde kregen dar entwischen noch eten noch drincken. Nu hebbe wy so grote noth vor de upentholdinge der perde und volckes, dat wy uns befruchten, dat wy hir nicht vele dage lenger bliven konen.

6. Ock seggen unse gefangen, dat binnen 14 dagen van ko:Christiern sinem volcke mer also twe de[r] starckesten venlin knechte vorlagen, gegrepen und van hunger gestorven sin. Ock love wy gewisse, dat ko:Christiern dessen dach nicht baven twe-dusent starck sy. Ock seggen unse gefangen vor uns, dat ko:Christiern dessen dach reisen wil up Orderust³ und hebben den Sundt⁴ twischen szick und uns.

7. De Swedeschen hebben ock so grote noth vor upentholdinge, dat etlike dessen dach van uns getagen sint. Hir sint vele in desser stadt, beide Swedesch und Densch, de dar nicht hebben gekregen ber edder broth in achte edde 10 dagen. Welck in jeniger stede kan vinden eine tunne havern, dar gift men gerne 4 marck vor. Ock hebben uns de Swedeschen, sint dat wy hir gekamen sint, slichtes keine upentholdinge gemaket edder geschaffet.

8. Alle de gefangen, so hir gegrepen und gefangen sin, hebbe wy koninck Gustaf mothwilligen gegunt, dan wy wusten wol, dat se manck unse lantzknechte nicht nutte weren etc.

9. Konde wy dat gelucke erlangen, dat sick ko:Christiern men ein weinich bet van sinen schepen, so im Mastrande liggen, begeven wolde, so scholde wy ock einen gedancken hebben, eft wy eme wes tho gude doen konden. Baven alle, wat wy raden konen edder don, so duncket uns-jodoch na juwen gnaden egen gevallen-geraden wesen, dat juwer gnaden schepe mit den alder-forderlikesten tho dessen schepen im Mastrande kamen. Alsze nu

¹ 19. Febr.

² Solberga, 2 km fra Kysten, 13 km Nordvest for Kungelf, Göteborg Län och Bohus.

³ Orust, O i Göteborg Län och Bohus.

⁴ D. v. s. Svanesund.

veer dage vorlegen¹ leet ko:Christiern alle sin gesunde volck uth sinen schepen halen, als daruppe was. Und unse volck quam twischen beide hupen und slogen wol 20 van densulven.

10. Ock isset nu so selsam und wunderlick gestalt by dem Mastrande; etlike dage isset vul van dryfysze und etlike dage drift idt wedder uth. Men, drogede idt twe dage, so mach juwe gnade gewisse sin, dat de Mastrandesche haven reine is.

11. Ock is hir anders nen radt in Norwegen, und wy konen slichtes ko:Christiern up sinen weldigen hupen mit unsem reysigen tuge nictes don, wente he tuet nicht twe pileschote weges uth sinem vordele. Hyrumme al hedde wy 10dusent perde, so konde wy em doch darmede garnictes don.

12. Hirmit juwe gnade hochmechticheit lif und seele der hilgen drevaldicheit bevalen tho ewigen tiden. Geschreven tho Nylosen, dinxstedages vor sunte Peters dage am jar etc. 32

juwe gnaden

truwe denere

*Trul Ulstand*² }
*Axel Ugerup*³ } riddere.

[*Efterskrift*]

13. Ungeverlich by 14 dagen quam hir ein schyp mit twen masten mit twenhundert lantzknechten, win, doeck, landesknechtekleder und ander notroft, ko:Christiern mede tho entsetten. Also idt quam vor den haven⁴, schickeden se uth umme einen sturman. Do se den sobalde nicht averkamen, sint se up ere egen eventur in de haven gelopen und eine blinde klippe gedrapen, dat schyp tho allen stucken und allent vorgan, dat daruppe was, sunder 4 man allene quemen tho lande. Desulven sint gegrepen van unsem volcke und na Kopenhagen geschicket. Dartho tueth ko:Christiern wedderumme na Aggerszhusen und heft by sinen schepen hundert knechte gelaten. Wes he avers im sinne heft, dar weth men nictes van.

¹ 16. Febr.

² Truid Gregersen Ulfstand (1487—1545), dansk Rigsraad, 1522 Lensmand paa Varberg i Halland (Dansk biografisk Lexikon XVIII, Kbh. 1904, 66—71; Kr. Erslev, Danmarks Len og Lensmænd i det 16. Aarhundrede, Kbh. 1879, 11).

³ Axel Ugerup († 1540), 1526 Lensmand paa Aasnum i Skaane og som Soren Norbys Efterfølger paa Solvitsborg i Bleking. Gennem sin Hustru var han nær beslegtet med Ærkebiskop Gustav Trolle, der forgæves søgte at vinde ham for Christian II's Sag (Dansk biografisk Lexikon XVIII, 113 f.; Erslev anf. St. 12, 65).

⁴ I Manuskriptet: schaven.

14. Item koninck Christiern is mit vyf schepen am avende Martini¹ tho Aggerhusen angekamen und datsulve husz van stund an tho stormende understanden, denne de erentveste unse leve, getruwe amptman darsulvest Magnus Guldenstern, ridder², heft even de tidt sine knechte und denere, der he jarlikes und dachlikes baven de hundert by sick gehat, umme lanck in dat leen de naste tynse intomanende, geschicket, und also gantz swack up dem huse gewesen. Avers under solckem heft gedachte unse amptman mit ko:Christiern und den vienden sprake gehalten, und is na aller widerer langer underhandelinghe de sake thoruggegestelt und entlick beslaten, ock dorch unsen amptman vorschreven worden, wo wy dat husz Aggerhusen edder unsen amptman twischen dersulven tidt und negestkamenden sondach Letare³ nicht entsetteden, dat alszdenne unse amptman eme dat husz und den slothgeloven tostellen, thosetten und datsulve middeler tidt nicht bespisen, starcken, noch buwen scholde⁴.

15. Hirup is ko:Christiern vor Bahusz, dat sloth, mit dem hupen getagen und gelikewol einen hovetman mit namen Hans van Oldenborch⁵ mit etliken krancken und knechten vor Aggerhusen im stedeken gelaten, up de benomede tidt van unsem amptman dat sloth und geloven upthonemen und tho entfangen. So heft doch middeler tidt unse amptman up velegemelten unsem husze by unsen stedeholder und rykesreden tho Kopenhagen nebenst averschickinge der vorschivinge, wes twischen em und den vienden gehandelt, umme raedt, reddinge, bystandt geschreven und angesocht. Darup se em denne ene jacht mit vertich knechten uth Kopenhagen togeschicket⁶. Hebben sick doch solcke knecht etwes gantz hogh in de see gelaten, anders nicht, den ift se van westen lopen quemen, und sin gelick tho den vienden angelopen, de se denne gefraget, wor se her quemen. Se antwerden en, se quemen uth der herschop van Oldenborch ko:Christiern und sinem hupen tho reddinge. Des sick denne de viende, dewile em denne uth dem orde reddinge und hulpe quemen, gefrowet und se an dat landt gestedeth⁷. Also avers de avent angevallen und ener des amptmans dener by en gewesen is, hebben se eren vordeel gena-

¹ 10. Nov.

² Mogens Henriksen Gyldenstjerne (1485—1569), 1527 som Oluf Galdes Efterfølger Lensmand paa Akershus (A. Heise: Kristiern den Anden i Norge og hans Fængsling, 1877, 18; sml. Dansk biografisk Leksikon VI).

³ 1532, 10. Marts.

⁴ Sml. Heise 20 ff.

⁵ Hos Heise 33: Hans Mikkelsen.

⁶ Jagten sejlede 10. Januar fra København.

⁷ Anvendelsen af den her skildrede Krigslist er ikke nævnt andetsteds.

men, unde[r] de mure de[s] slates gelopen und up dat sloth gekamen. Und is also unse amptman desulve nacht¹ mit den knechten wederumme uth dem slate in de stadt gevallen, ko:Christierns sinen hovetman und alle de knechte, so by em legen und den slothgeloven van em entfangen scholden, ersteken und sick siner vorschivinge, de ko:Christiern nicht dermaten, sunder dat wy em mit gantzer macht entsetten scholden, vorstanden, wederumme frighgemaket, also dat he mit gotliker hulpe sollich husz vor em, alse wy sulvest daran ock nicht twivelen, wol beholden wil². Datum ut in literis.

¹ Natten mellem 20. og 21. Januar, 1532.

² Sml. den herfra afvigende Fremstilling hos Heise 38 ff. De danske Officerer var ojetsynlig ikke nojere underrettet om Tildragelserne i Oslo.

gjort¹. Ifølge de danske Officerers Beretning til Kong Frederik synes denne Beskyldning uretfærdig. En saadan Skrivelse findes da heller ikke anført i Kong Gustavs Registratur. Gustav Vasa har tværtimod, fuldt tilfreds med Resultatet, i et Brev af 21. Marts underrettet Kong Frederik om Christians flugtlignende Tilbage- tog². Berettigelsen af en Bebrejdelse for utilstrækkelig dansk Krigshjælp maa derefter med god Grund drages i Tvivl.

BILAG.

Troid Ulfstand und Axel Ugerup berichten [an König Friedrich I von Dänemark] über die militärischen Operationen der schwedisch-dänischen Verteidigungstruppen gegen den Exkönig Christian II. Nylösen, [15]32, Febr. 20. [Stadtarchiv Strassburg i Els., AA 455. Nedertysk Oversættelse af den tabte danske Original.]

1. Unse underdenige vorplichte treuwe denste sin juwen gnaden und hochmechticheit alle tidt thovoren. Hochgebarne furste, gnediger her! Wy vogen juwer gnaden hoghmechticheit underdanigen tho weten, dat nu am vorgangen sondage³ achte dage, also wy dat schermutzelnt mit ko:Christierns volcke alhir vor Nylosen⁴ helden. So hebbe wy alle tidt darna etliken dach und nacht einhundert edder twehundert uthgemaket, de dar stedes sin by em gewesen, und alle nacht van sinem summen edder hupen etlike nacht 10, 20, etlike nacht mer, so wy eme gantz vele afgegrepen und geslagen hebben.

2. Darna legerde he sick in dat erste 3 nacht in dat ryke tho Sweden und wolde dar mit den Swedeschen buren und gemenheit dingen und handelen. So were wy also umme en heruth im ringe, dat eme garnichtes togevorth wart. So toch he wedder aver de

¹ Tegel 160; noget lignende fortæller Heise (37), Danskerne havde senere faaet mange onde Ord af Kong Gustav, »fordi de intet havde gjort, men vare løbne med Skamme«.

² Kong Christian skulde være saa svækket, at han »en ganska ringa makt igen haflver, och är så komen på fluctena, at han ey weeth, hvart han sigh wende skal« (KReg. VIII 59).

³ 11. Febr.

⁴ Den nuværende Gamlestaden, ca. 4 km Nordvest for Göteborg mellem Götaelf og Säfve-Å.

Elve¹ vor Bahusz² und wolde sick wedder vor Kongeel³ gelegert hebben. Do was Kongeel uthgebrent. So helt he mit sinen lantz-knechten gemein und begerde, dat se ere leger up dat velt vor Bahusz slan scholden. Alszdenne trotzeden se em, dat se solck in dessem harden und swaren winter nicht don konden, und wolden ere besoldinge und betalinge hebben; und he scholde se voren in ein ander leger, dar se beer und kost bekamen konden, edder se wolden einen andern herren soken. Do antwerde he en, he wolde mit en in ein ander leger theen, dar se kost und ere betalinge erlangen scholden.

3. So kregte wy einen kuntschopper darvan, dat he wolde na Odewaltdt⁴ und slan dar sin leger. Und toch so in dat negeste karspel, harde und negest by Bahusz, und de ander nacht in ein ander karspel. Und wolde sick szo behelpen de eine nacht na der andern, beth dat he tho Odewalt kamen konde. So vorordende und geve wy dartho einhundert Densch und einhundert van den Swedeschen haveluden und befalen en, dat se al, wat se konden, gelick na Odewalt riden scholden. Also nu ko:Christiern up eine mile na by Odewalt gekamen, so brenden unse havelude de stadt af, und ko:Christiern stunt sulvest und sach idt an, dat de stadt brende, und krech ein allarm, dat wy aldar mit unser gantzer macht wesen scholden vor em. So toch he wedder thorugge na dem Swanesundt⁵, und unse volk hebben mit em ein groth regimenth gehat. Wy weten avers nicht, wo idt togegan is, er unse volck wedder tho husz kumt.

4. Gistern nacht⁶ reden wy beiden sulvest uth mit alle den Denschen, de wy hir by uns hedden, und heren Byr Nylsz⁷ mit uns mit 100 perden und sochten in allen steden und dorpen recht umme ko:Christierns leger her. Dar fogede uns got ein groth gelucke tho, sodat wy by etlike sinem volcke quemen und slogen und grepen dar twehundert lantzknechte und 24. Und desulven kregen dar vor uns einen hof in, dar konde wy se nicht van krigen, er wy dat husz mit vure anstickeden. Hadde uns dat vur nicht so groten schaden gedan und alle man wach gemaket, so wolde wy

¹ Götaelf.

² Bohus. Ruinerne af Fæstningen findes endnu paa en O i Götaelf.

³ Kungelf, ogsaa Kongelf. By ved Götaelv, Göteborg Län.

⁴ Uddevalla, By ved Wrangelycka Byfjord, Göteborg Län.

⁵ Den smalle Fjord mellem Orust östra härad og Fräkne härad, som ikke mere er anført paa de nyere Kort, men hvis Navn er bevaret i Gaarden Swanesund (2 km Sydost for Langelanda) ved Fjordens vestlige Bred.

⁶ 18. Febr.

⁷ Birger Nilsson Grip, friherre till Vinäs (ca. 1490—1565), oprindelig Tilhænger af Christian II, men siden 1524 paa Gustav Vasas Side, Rigsraad 1531.

ko:Christiern ein ander und beter gastebeth togerichtet hebben. Wy hedden desulve nacht so ein groth schermutzelnt, also jemant weth, hir in langen tiden gescheen mach sin. Men wy kregen nicht einen serigen vinger edder jennigen schaden darvan up einen witten, sunder ein van den unsen wort dorch dat been geschaten.

5. So wolde wy uns up in dat landt by ko:Christiern gelegert hebben und sochten vertich dorper umme und konden dar nicht sovele vinden, also einer in sine munt steken mochte, noch kost edder ber. So worde wy genodiget, wedder na Nylosen tho reisende und quemen hir up den avent¹ tho Szalszeborch². Unde unse volck und perde kregen dar entwischen noch eten noch drincken. Nu hebbe wy so grote noth vor de upentholdinge der perde und volckes, dat wy uns befruchten, dat wy hir nicht vele dage lenger bliven konen.

6. Ock seggen unse gefangen, dat binnen 14 dagen van ko:Christiern sinem volcke mer also twe de[r] starckesten venlin knechte vorlagen, gegrepen und van hunger gestorven sin. Ock love wy gewisse, dat ko:Christiern dessen dach nicht baven twe-dusent starck sy. Ock seggen unse gefangen vor uns, dat ko:Christiern dessen dach reisen wil up Orderust³ und hebben den Sundt⁴ twischen szick und uns.

7. De Swedeschen hebben ock so grote noth vor upentholdinge, dat etlike dessen dach van uns getagen sint. Hir sint vele in desser stadt, beide Swedesch und Densch, de dar nicht hebben gekregen ber edder broth in achte edde 10 dagen. Welck in jeniger stede kan vinden eine tunne havern, dar gift men gerne 4 marck vor. Ock hebben uns de Swedeschen, sint dat wy hir gekamen sint, slichtes keine upentholdinge gemaket edder geschaffet.

8. Alle de gefangen, so hir gegrepen und gefangen sin, hebbe wy koninck Gustaf mothwilligen gegunt, dan wy wusten wol, dat se manck unse lantzknechte nicht nutte weren etc.

9. Konde wy dat gelucke erlangen, dat sick ko:Christiern men ein weinich bet van sinen schepen, so im Mastrande liggen, begeven wolde, so scholde wy ock einen gedancken hebben, eft wy eme wes tho gude doen konden. Baven alle, wat wy raden konen edder don, so duncket uns-jodoch na juwen gnaden egen gevallen-geraden wesen, dat juwer gnaden schepe mit den alder-forderlikesten tho dessen schepen im Mastrande kamen. Alsze nu

¹ 19. Febr.

² Solberga, 2 km fra Kysten, 13 km Nordvest for Kungelf, Göteborg Län och Bohus.

³ Orust, O i Göteborg Län och Bohus.

⁴ D. v. s. Svanesund.

veer dage vorlegen¹ leet ko:Christiern alle sin gesunde volck uth sinen schepen halen, als daruppe was. Und unse volck quam twischen beide hupen und slogen wol 20 van densulven.

10. Ock isset nu so selsam und wunderlick gestalt by dem Mastrande; etlike dage isset vul van dryfysze und etlike dage drift idt wedder uth. Men, drogede idt twe dage, so mach juwe gnade gewisse sin, dat de Mastrandescche haven reine is.

11. Ock is hir anders nen radt in Norwegen, und wy konen slichtes ko:Christiern up sinen weldigen hupen mit unsem reysigen tuge nictes don, wente he tuet nicht twe pileschote weges uth sinem vordele. Hyrumme al hedde wy 10dusent perde, so konde wy em doch darmede garnictes don.

12. Hirmit juwe gnade hochmechticheit lif und seele der hilgen drevaldicheit bevalen tho ewigen tiden. Geschreven tho Nylosen, dinxstedages vor sunte Peters dage am jar etc. 32

juwe gnaden

truwe denere

*Trul Ulstand*² }
*Axel Ugerup*³ } riddere.

[*Efterskrift*]

13. Ungeverlich by 14 dagen quam hir ein schyp mit twen masten mit twenhundert lantzknechten, win, doeck, landesknechtekleder und ander notroft, ko:Christiern mede tho entsetten. Also idt quam vor den haven⁴, schickeden se uth umme einen sturman. Do se den sobalde nicht averkamen, sint se up ere egen eventur in de haven gelopen und eine blinde klippe gedrapen, dat schyp tho allen stucken und allent vorgan, dat daruppe was, sunder 4 man allene quemen tho lande. Desulven sint gegrepen van unsem volcke und na Kopenhagen geschicket. Dartho tueth ko:Christiern wedderumme na Aggerszhusen und heft by sinen schepen hundert knechte gelaten. Wes he avers im sinne heft, dar weth men nictes van.

¹ 16. Febr.

² Truid Gregersen Ulfstand (1487—1545), dansk Rigsraad, 1522 Lensmand paa Varberg i Halland (Dansk biografisk Lexikon XVIII, Kbh. 1904, 66—71; Kr. Erslev, Danmarks Len og Lensmænd i det 16. Aarhundrede, Kbh. 1879, 11).

³ Axel Ugerup († 1540), 1526 Lensmand paa Aasnum i Skaane og som Soren Norbys Efterfølger paa Solvitsborg i Bleking. Gennem sin Hustru var han nær beslegtet med Ærkebiskop Gustav Trolle, der forgæves søgte at vinde ham for Christian II's Sag (Dansk biografisk Lexikon XVIII, 113 f.; Erslev anf. St. 12, 65).

⁴ I Manuskriptet: schaven.

14. Item koninck Christiern is mit vyf schepen am avende Martini¹ tho Aggerhusen angekamen und datsulve husz van stund an tho stormende understanden, denne de erentveste unse leve, getruwe amptman darsulvest Magnus Guldenstern, ridder², heft even de tidt sine knechte und denere, der he jarlikes und dachlikes baven de hundert by sick gehat, umme lanck in dat leen de naste tynse intomanende, geschicket, und also gantz swack up dem huse gewesen. Avers under solckem heft gedachte unse amptman mit ko:Christiern und den vienden sprake gehalten, und is na aller widerer langer underhandelinghe de sake thoruggegestelt und entlick beslaten, ock dorch unsen amptman vorschreven worden, wo wy dat husz Aggerhusen edder unsen amptman twischen dersulven tidt und negestkamenden sondach Letare³ nicht entsetteden, dat alszdenne unse amptman eme dat husz und den slothgeloven tostellen, thosetten und datsulve middeler tidt nicht bespisen, starcken, noch buwen scholde⁴.

15. Hirup is ko:Christiern vor Bahusz, dat sloth, mit dem hupen getagen und gelikewol einen hovetman mit namen Hans van Oldenborch⁵ mit etliken krancken und knechten vor Aggerhusen im stedeken gelaten, up de benomede tidt van unsem amptman dat sloth und geloven upthonemen und tho entfangen. So heft doch middeler tidt unse amptman up velegemelten unsem husze by unsen stedeholder und rykesreden tho Kopenhagen nebenst averschickinge der vorschivinge, wes twischen em und den vienden gehandelt, umme raedt, reddinge, bystandt geschreven und angesocht. Darup se em denne ene jacht mit vertich knechten uth Kopenhagen togeschicket⁶. Hebben sick doch solcke knecht etwes gantz hogh in de see gelaten, anders nicht, den ift se van westen lopen quemen, und sin gelick tho den vienden angelopen, de se denne gefraget, wor se her quemen. Se antwerden en, se quemen uth der herschop van Oldenborch ko:Christiern und sinem hupen tho reddinge. Des sick denne de viende, dewile em denne uth dem orde reddinge und hulpe quemen, gefrowet und se an dat landt gestedeth⁷. Also avers de avent angevallen und ener des amptmans dener by en gewesen is, hebben se eren vordeel gena-

¹ 10. Nov.

² Mogens Henriksen Gyldenstjerne (1485—1569), 1527 som Oluf Galdes Efterfølger Lensmand paa Akershus (A. Heise: Kristiern den Anden i Norge og hans Fængsling, 1877, 18; sml. Dansk biografisk Leksikon VI).

³ 1532, 10. Marts.

⁴ Sml. Heise 20 ff.

⁵ Hos Heise 33: Hans Mikkelsen.

⁶ Jagten sejlede 10. Januar fra København.

⁷ Anvendelsen af den her skildrede Krigslist er ikke nævnt andetsteds.

men, unde[r] de mure de[s] slates gelopen und up dat sloth gekamen. Und is also unse amptman desulve nacht¹ mit den knechten wederumme uth dem slate in de stadt gevallen, ko:Christierns sinen hovetman und alle de knechte, so by em legen und den slothgeloven van em entfangen scholden, ersteken und sick siner vorschivinge, de ko:Christiern nicht dermaten, sunder dat wy em mit gantzer macht entsetten scholden, vorstanden, wederumme frighgemaket, also dat he mit gotliker hulpe sollich husz vor em, alse wy sulvest daran ock nicht twivelen, wol beholden wil². Datum ut in literis.

¹ Natten mellem 20. og 21. Januar, 1532.

² Sml. den herfra afvigende Fremstilling hos Heise 38 ff. De danske Officerer var ojetsynlig ikke nojere underrettet om Tildragelserne i Oslo.